

ตำรับยาไทย ๓

สกลิตพันธุ์ ธรรมสกลิตย์

๒๑ ตำรับยาวิสัมพยาใหญ่

ยาวิสัมพยาใหญ่ ทำอง ไล่ไม่ขึ้น
 แก้ก้องขึ้น ใต้เพื่อก เรออุกเสียด
 น้ำต้มสุก เป็นกระสาย ละลายละเมียด
 บ้างก็เจียด เป็นอุกกลอน บ่อนั้นภาด

อุกผักชีลา รสอุสม คั้นไล่แก้ลม
 อุก-ดอกจันทร์ ขับลม ทางเดินอาหาร
 กระวานสด ผลแก้ แก้ลมรอน
 ภาณพสุ แก้ปวดฟัน รำมะนาด

ไกลสุด รสสุขุม แก้วหืด-ไฉ
บำรุงหัวใจ แก้วไข่ ได้ชะงัด
ไกลเขมา รสเปรี้ยวอม แก้วอมติดขัด
ไกลหัดบด บดองบด พิษดับ-หัวใจ

ไกลสุพาสัมพา รักษา ไข้เจ็ญ
ไกลเชียว แก้วฟกบวม ชัดยอกหาย
สมุทแก้ว รสร้อนปร่า หอมชื่นใจ
สมุทเทศ ยาระบาย รู้ถ้ายรู้บิด

สมุทไทย แก้วไข่ ขับเสมหะ
อบเชยขำนะ ลูกเสียดสนิท
รากไคร้เครือ ทำไตวาย ต่อยกรพิษ
จึงถูกปลิด ตำรับยา แพทย์แผนไทย

ถ่านน้ำ บำรุงธาตุน้ำ ขับปัสสาวะ
บดระเพ็ด อดละ ไข่ร้อนได้
ชิงแห้ง แก้วตรีโทษ อดป่วนใน
พญารากขาว กระทุ้ง ไข่ ไข่ร้อนจาก

ด้ป้ไ้ แก่จุกเสียต ขั้บเส่มหะ
ประศันท๑ง ร๑สม๑ละ เม็ดย๑ดในปาก
ย๑ไ้สั้มพย๑ไหญ่ ใ้หน๑น๑ก
พืงตระหน๑ก ห๑กการ ๑ภ๑บา๑การย

๒๒ ตำรับยาธาตุบรรจบ

ยาธาตุบรรจบ คอรั้มครบ ประจำบ้าน
เพื่อจัดการ ท้องไส้ ให้แกร่งกล้า
มองเห็นง่าย ทายรู้ ตู้งามตา
กระต่ายยา เป็ดอกแค เป็ดอกสะเดา

หรือจะใช้ ลูกทับทิม ต้มน้ำปูนใส
กินแก้ไข้ ท้องเสีย ละห้อยเศร้า
แก้ท้องจืด ท้องเฟ้อ เจอไข้โบ
ทำนให้โอ กสิปกระเทียม ขิงน้ำร้อน

หรือจะใช้ ใบกระเพรา เข้ากระต่าย
แก้อาการ ท้องไส้ ได้ตั้งก่อน
หากระต่าย ไม่ได้ ไข่เตี๋ยร้อน
ทำนสั่งก่อน ใช้น้ำสุก ทดแทนไป

สวนประจบ เหม่งขิง หวานเผ็ดร้อน
แก้ไข้จับ ตันค่อน ตริโทษหาย
โกฐเขมา รสเปี่ยม ร่มพิษไข้
โกฐพุงปลา แก้ไข้ ผาตขมจัด

โกฏฐะเจียง ฤทธิหมื่นไพร่ ให้กลิ่นหอม
ขับลมหอม เคสียอก ระดูจะจัด
โกฏฐะ รสสุ่ม บำรุงจิตหัด
บำรุงหัวใจ ให้เด่นชัด แก้ไข้ดี

เทียนดำ หรือทรงบาดาล รสเปรี้ยว
ใช้คั้นยาบม ผิดสำแดง ไข้หัด
การบูร ขับลมลำไส้ ธาตุอยู่ดี
สมุ่ดแฉ่ง พิกัดตรี สุรพล

ดุกกระวาน กลิ่นหอม ขับเสมหะ
ท้องอืดเฟ้อ ลดละ ขัดเจนผล
ดุกผักชีลาว ผาตร้อนหอม ธาตุคงทน
ใบพืชมะลิ เย็นกลม ไหลวนเลื้อยดี

รากไคร้เครือ รสขม หักลมไข้กาฬ
ไข้ทั้งนั้น ฝนฉาย ไม่อยู่
พิษประจำ ธาตุดิน คือดีปัส
เจริญอาหาร รสดี ใช้น้ำลาย

เพราะหอม ห่อใบ รสรั้นหอม
ทำยาต้ม กระหม่อม หวดเติกหาย
โกลนกำนพรวด รสเย็น กินแก้ไข้
เนื้ออุกสมอไทย แก่น้ำดี กัดฆ่าละออง

น้ำประดานทองสดๆ แก้วร้อนใน
เบ็ลือกแคไข่ แก้วทองร่วง แผลมีหนอง
เบ็ลือกสะเดา แก้วมพิษ บิดในท้อง
อุกทับทิม แผลในท้อง สมนานภายใน

น้ำปูนใส อุทวิเป็นต่าง ล้างกลิ่นคาว
ต้นกะเพราะ เส็ดร้อน ขับลมผาย
ห่อกระเทียม เส็ดร้อน ขับลมลำไส้
ตำรับไทย ผ่านวิสัย หลายร้อยปี

๒๓ ตำรับยาประสะกานพลู

ประสะกานพลู คู่ตัวยา ประจำบ้าน
องการแพทย์ แผนโบราณ ทำนคั่นคว่ำ
เอาหัดไฟล เผาไฟ กระต่ายยา
ไข่เป็ดยา แก้ปวดท้อง ร้องรำไร

ดอกกานพลู กำหนดไว้ 131
ทำเป็นเม็ด เป็นผง ขงกระต่าย
ดอกลี้นร่อน กลิ่นหอม ขับลมไป
เทียนดำ ขับลมดำได้ ขับไล่ระดู

เทียนขาว หรือยี่หระ เล็ดร่อนนม
ขับผายลม บำรุงกำลัง พลังผู้
ไกลลล รสสุขุม พุ่มใจชู
ไกลลกระดุก ขับลมผู้ ท้องแน่นใน

กำมะถัน ตำนพิษอาหาร ธารระเหย
การบูร คู่กันเคย ขับลมในได้
รากไคร้เครือ แก้ท้องเสีย กินแก้ไข้
เบ็ดอกเพกา แก้วร่อนใน ขับไล่เสมหะ

ใบกระวาน แต่งกลิ่นอาหาร แก้ปวด ไข้
เปลือกขี้ไต้ ยาคุมธาตุ ขับปัสสาวะ
ตุ๊กกระวาน เจริญอาหาร บำรุงพลัง
ตุ๊กผักขี้ไต้ ตานหางปลา คั้นได้อาเจียน

แฟกหอม รากรสขม แก้ลมลำไส้
ถ่านน้ำ บำรุงหัวใจ แก้ลมหัวเหียน
กระชาย บำรุงกาย พลังชายขึ้นเหียน
เพราะหอม เลือดไหลเวียน ขับลมลำไส้

รากแดง บำรุงกำลัง รสขมเมา
กรงเขมา เจริญมาน้อย กินแก้ไข้
รากข่าฉวี รสเผ็ด เจริญาระบาย
เนื้อไม้ รสขม ขับลมแก้ไอ

ตุ๊กจันทร์ บำรุงกำลัง บำรุงธาตุ
ขมิ้นชัน หวานเย็นผัด อกเลิภหาย
ชิงแห้ง หวานเผ็ดร้อน ขับลมแก้ไอ
ดีปลี ขับลมลำไส้ แก้ลมพาต

น้ำประธานทอง สะดุด แก้วร้อนใน
หัวใจ ไพ่อ แก้วเคสียอก ขื่อทำพลิกพลาด
เจตมูสเพลิงแดง รสร้อน บำรุงธาตุ
เถาสะค้ำน บำรุงธาตุ แก้วทองอืดเพื้อ

ข้าพญู เสมหะแห้ง ขับลมลำไส้
เบสียอกขิก เลือดตกใน รีดสัดองเพยอ
พริกไทย ไล่ไขมัน สอนเกินพะเรอ
บำรุงบำเรอ รสอาหาร อภิบาลรสดี

๒๔ ตำรับยากวาดแสงหมึก

ยากวาดแสงหมึก ยาสามัญประจำบ้าน
จากโบราณ จวบปัจจุบัน ท่านพะนอ
ยาสำคัญ เว้นยาอื่นได้ใจ
ใช้กวาดสี ละลาย กระจายยา

แก้ร้อน ให้ละลาย น้ำดองไม้
หากแก้ไข้ ขับเสมหะ ละล่อนหา
กระจายยา มะแว้งเครือ เพื่อกวนยา
หรือกระจายยา มะแว้งต้น ได้ผลดี

ปากเป็นแผล แก้ละลอก ต้องกระทำ
ละลายน้ำ กระจาย ดูกเบญจกานี
รับประทาน ทุกสามชั่วโมง ค่อยได้
เด็ก1ปี กิน3เม็ด สมเจตนา

น้ำดองไม้ ดองมะลิ บำรุงหัวใจ
ต้นกะเพรา สมในไส้ให้รสขำ
มะแว้งเครือ แก้ไอ ได้รสดี
มะแว้งต้น ไข่เสมหะ ขมิ้นเปรี้ยว

ถูกเบญจกานี รุสผาด ปวดทนต์องเบ้ง
หมึกหอม เค็มเคร่ง จับน้ำเยี่ยว
จันทน์ชะมด รุสขม บ่มแรงเจี้ยว
ถูกกระวาน ตืดเพ็ญเจี้ยว จับลมระบาย

จันทน์เทศ หน่อไม้ รุสขมหอม
ช่อดอกหอม ห่อใจ ให้สดใส
ใบพืชมะลิ แก่เคสัดยอก บำรุงห่อใจ
ถูกจันทน์ จับลมใน รุสเผ็ดร้อน

ดอกจันทน์ รุสเผ็ดร้อน ช่อดอกหอม
กานพลู ธาตุสุขุม ให้รสุรอน
ต้นพร้าวหอม รุสสุขุม พืช ไข่ฝน
ห่อหอมเผ็ดร้อน เจริญอาหาร

กะเพราทั้งห้า เผ็ดร้อน แก้เจ็บหลัง
ดั่งเหส้อม เพิ่มพลัง ฤทธิยานั้น
ชะมด รุสขมน้อย ปล่อยหอมครัน
โรคเกี้ยวพัน กับโลหิต ไหลเวียนดี

๒๕ ตำรับยามันทธาตุ

ยามันทธาตุ ตูแฉธาตุ สีม้าเดมเอ
แก้ท้องขึ้น อืดเฟ้อ เรอ,ท้องเสีย
ยาช่วยให้ ร่างกาย หายอ่อนเพลีย
ใจอ่อนเปลี้ย เพลียหลาย กลายเป็นดี

อ่อนระกอบ โกลสเอ แก้หืด,ไอ
ทำหัวใจ ชุ่มชื้น ดั้นเต็มที
โกลสเมมา รสขมมัน ต้านไอได้ดี
โกลสหัดบัว ผายลมปรี แก้อมในไส้

โกลสเขียว หรือตั้งกุย หวานอมขม
ตั้งกุยอุดม B12 เสียดพระองค์หาย
โกลสอุฬารัมพา ยาแก้ไข้ ได้ตั้งใจ
รสสุ้ม แก้ไอ ละลายเสมหะ

เทียนดำ ขับลม ในลำไส้
เทียนแดง บำรุงหัวใจ ใส่เสมหะ
เทียนขาว หรือยี่หระ บำรุงพละ
เทียนขาวเปลือก ขับปัสสาวะ แก้ท้องเฟ้อ

เขียนตาตั้งแต่นั้น ขับลม ย่อยอาหาร
เส้นท้องพิการ ความตันเลือด ท้องอืดเฟ้อ
ราก ไคร้เครือ๑ แก้ม แก้วไข่พะรุ๑
ผักขี้ส้ม พร้อมเสม๑ ขับลมล่ำได้

ผักขี้ลา รสหวาน ผากระโถนหอม
ขับลมพร้อม แก้วตะกั่ว แก้วคลื่นได้
การบูร รสขื่นปร่า แก้ววัด, ไข่
กระเทียมไทย รสเย็น ขับปัสสาวะ

สมุดแฉ่ง รสขื่นปร่า ขับลมล่ำได้
เปลือกโมกมัน แก้วโรคไต คุตทะราดผละ
จันทน์แดง บำรุงหัวใจ ไข่ดดละ
จันทน์เทศ บำรุงธาตุ แก้มแก้วไข่

กานพลู เส็ดร้อน ปวดท้องแก้ม
ดีปดขับลม ขมปร่า ถูกเสียดหาย
รากขี้พลู รสขื่น ขับลมในได้
เถาตะค้ำ ขับลมล่ำได้ รสเส็ดร้อน

เจตมฺพเพสฺสึ รตฺรํณํ ชบฺบมํลํ ใต้
ชบฺบมํพาย บํรุงํโสหิตํ ใต้รตฺรํณํ
พริกํไทยลํณํ ชบฺบมํ รตฺรํณํ
รตฺรํณํ ใต้จันทรํ บํรุงํหํใจ

จึงแห่ง รตฺรํณํณํณํณํณํณํณํ
ใต้เบญจกานี ใต้ รตฺรํณํณํณํ
ใต้ใต้ 28ชนิด พืชใต้
มันหาคาตุ ใต้ใต้ใต้ใต้ใต้ใต้

๒๖ ตำรับยาไฟประลัยกัลป์

ยาไฟประลัยกัลป์ ชับน้ำคาวปลา
เพื่อมารดา ในเรือนไฟ มดลูกเข้าสู่
สวโสภา หน้าใหม่ ไส้ระดู
กระสายยา น้ำสุก น้ำสุรา

พริกไทยอ่อน รสเผ็ดร้อน ชะงับขี้ดม
กายสุกซึม เจริญอาหาร ขี้จันทน์ขาว
เหง้าขิง หวานร้อน นอนลืมตา(ไม่หลับ)
ดีปัสี เผ็ดร้อนปรา่ ละลายเสมหะ

กระเทียมสด รสร้อนชุ่ม ชับเสมหะ
ขมิ้นอัฉย ชับปัสสาวะ เคล็ดยถกหาย
หัวกระทือ ขมิ้นปรา่ ยาแก้ไอ
ข่าขี้ดม ในลำไส้ บำรุงธาตุ

หัวเหง้าพล ไส้ดม ชับน้ำคาวปลา
เปลือกมะรุม รสร้อนหนา คอบคุมธาตุ
เจตมูลเพลิง อดไขมัน มีรสฝาด
สารส้ม รสเปรี้ยวฝาด สนิมหนักใน

แก่นหินทะเล แก้วอันเพรียก จัปปัสสะดา
การบูร รสอันปราณี แก้วดัดได้
พิณมณีนุต รสปราณี บำรุงหัวใจ
จัปมณีนุต ใส่วัสดุ ต่อบุรุษ

๒๗ หมอชิวโกมารภัก

400–500 ปีรัตนโกสินทร์

ชิวโก โกมารภัก
มีประวัติ เป็นมา น้าเลี่ยมใส
บุตรชายนาง คณิกา คราตัดใจ
ต้องจำใจ วางไว้ กองขยะ

เจ้าชายอภัย ราชกุมาร แห่งพิมพิสาร
ทรงต้องการ เลี้ยงไว้ ไข่มุกน้อยประ
พระราชทาน นามว่า ชิวโก
แปลว่าพระ มีชิว ราชเลี่ยมดู

ชิวโก เยาว์วัย ใฝ่ศึกษา
หาวิชา เลี้ยงจน ดันรนรู้
เดินทาง ไป ตักศิลา หากรู้
เพื่อเรียนรู้ วิชา ทิศาปาโมกข์

เรียนการแพทย์ สมุหนไพร ได้ทั้งป้า
รู้คุณค่า พฤษภา น้ำแฉะบก
รู้ต้นไม้ เล็กใหญ่ ไข่มุกน้อย
อย่างเข้อก เข้ใจ ในปี

เพื่อพิสูจน์ ความรู้ ทุกด้าน
ครูให้หา พฤษภา พนาศรี
1โยชน์รอบ ตักศิลา มหาธานี
ว่ายังมี ที่ใด ไร้ตัณหา

ชีวิต ค้นหา หลากหลาย
ไม่พบพบ พืชใด ไร้คุณค่า
พระอาจารย์ ธรรมใจ ในศิษยา
ทุกวิชา เรียนจบ ครบถ้วนดี

ชีวิต กลับผ่าน เมืองสาเกต
ได้พบเหตุ ทุกราย มหาเศรษฐี
ปดตีสระ ทรมาณ มานานปี
ยังไม่มี หมอใด แก้ไขคลาย

ชีวิต จัดการ ได้ทันที
เมื่อยเศรษฐี ดีใจ ได้หายไข้
16,000 ภาษานี้ ให้อภัย
ทาส ทาสี ม้าใช้ ให้มากมาย

ซื่ออก นำไป ถวายราชา
เพื่อเป็นค่า อุปการะ ๖ คู่มศีร์
พระอรุณ ไม่ทรงรับ ทร์พญ์เหล่านี้
สั่งให้มี ที่อาศัย ในราชวัง

เจ้าพิมพิสาร ประชวร วิตถิตองทวาร
ซื่ออก จัดการ ผ่านดังหวัง
จอมกษัตริย์ อดใจ ใ้วินท์พอง
ได้พลัง ฤทธิ ยินดีปรีดา

ทรงแต่งตั้ง เป็นแพทย์ ประจำพระองค์
ดูแลเสวย องค์เจ้า เฝ้ารักษา
พระพุทธรเจ้า ทำห่อเสื่อต ปวดบาบา
เพราะเหตุหัด ขัดศิลา หวังฆ่าพระองค์

หมอซื่ออก ได้บรรลु โสดาบัน
ได้สร้างสรรค์ ซื่ออกมพวัน สถานเสวย
เพื่ออยู่ใกล้ ได้วันทา พระพุทธรองค์
มีที่เสวย จงกรม และเรือนไฟ

พระพุทธรูปค์ ทรงยก ขี้ดอก
เป็นแอตหักคะ หน้าเลื่อมใส
ในบรรดา อุบาสก ยกย่องใจ
พระคู่ใจ คู่บารมี ขี้ทางธรรม

ขี้ดอกโกมารภักดิ์ ประเวณีเจ็ดฉาย
มีขี้ดเสียด มากมาย ใจเลิศจ้า
แพทย์ตั้ดอย่าง ดำนาน ขำขี้ดธรรม
ขอน้อมนำ บูชา กรุณาธิคุณ

๒๘ สรรพคุณรสาทงเก้

๑ ยารสฝาด ฤทธีสมาน แผลนอก,ใน
แสดงธาตุไฟ ห้องผูก พรรดีก

๒ รสหวาน ขี้มกบเนื่อ เอื่อใจคึก
แสดงแผล เสมหะพนัก โรคเบาหวาน

๓ รสเฝือ อไปธาตุ เสมหะ,ไข้
แสดงไอ ห้ใจ ไมมาตรฐาน

๔ รสขม แก้โรคทางดี ไข้จับสัน
แสดงโรค ใจพิการ สันคณนไ

๕ รสเฝือร้อน ธาตุไฟ ย่อยอาหาร
แสดงอาการ เพื่คั้ง ต้ร้อน,ไข้

๖ รสมัน ขี้มกบเนื่อ กระตุก,ไข้
แสดงไอ ไข้ปาะ เสมหะพิการ

๗ รศหอมเย็น บำรุงใจ ให้กำลัง
แสดงทั้ง สมปอง ถูกเสียดปรชาน

๘ รศเค็ม เสมหะเหนยด ขำระเมือกมัน
แสดงอาการ มุตรพิการ มุกเสียด,บิต

๙ รศเปรี้ยด เสมหะเหนยด ท้องผูกแก้ไอ
แสดง ไข่ น้ำเหลืองเสียด ไข่ทกชนิด

๑๐ รศซีด ขับปลัดดาละ ธาตุไฟเป็นพิษ
ไม่แสดง ไร่พิษ ชนิดใดใด

รู้รศยา รู้ประโยชน์ ของตัวยา
รู้สรรพคุณ ตัวยา รักษาไข้ได้
สมุนไพรร ชนิดใด รศอะไร
รศมกัณฑ์ สัตว์ชนิดใด ได้ยาดี

๒๙ ตำรับยาธรณีสัณทฆาต

ยาธรณีสัณทฆาต แก้เถาตาน
ยาสามัญ ประจำบ้าน แก้กระษัย
แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ เรอรำไร
พียงมิไฉ่ ประจำบ้าน ทันท่วงที

ประกอบด้วย ลูกจันทน์ รสเผ็ดร้อน
บำรุงกำลัง ไข่ร้อน ขับลม
ดอกจันทน์ รสเผ็ดร้อน กลิ่นหอมดี
ช่วยขับลม ได้ดี บำรุงหัวใจ

ลูกกระวาน รสเผ็ดร้อน ขับไล่หืด
แก้ธาตุ ไม่ปกติ ขับลมในไส้
งานพดู รสเผ็ดร้อน ปวดฟันหาย
แก้เสมหะ ละลาย ช่วยผาบลม

เทียนดำ Black seed แก้ลมในไส้
ขับเสมหะ ละลาย ได้เหมาะดี
เทียนขาว หรือยี่ห่วย เผ็ดร้อนขม
ช่วยขับลม บำรุงธาตุ ท้องอืดเฟ้อ

ดองตึ้ง หัวแฉะเมสึด รสรี้นเมา
ปอดซ้อเช่า คุตทะราต เส้มหะเพ้อ
หัวบูก อดน้ำตาต ได้พะเรอ
แก๊ฝิดหน้ง คั่นคะเยอ อดการไ

หัวกลอย รสเบือเมา เถาดานในท้อง
แก๊แฝดหนอง น้ำเหสึดองเสี้ย บัดสาละไห
หัวกระดาดขาว เบือเมา ขวยระบาย
เป็นยาถ่าย แก๊ท้องผูก พรตักมลาย

หัวกระดาดแดง ห้ามเสึด ผาดสุมาน
ท้องผูกอื่น ห้ามเสึด ไม่เหึดหาย
ลูกเรอ รสเผ็ดปร่า แก๊อมแก๊ไซ้
แก๊หัดไ ไล่เส้มหะ คสึ้นเหียนเอาเจียน

เหง่าขิง รสหวานรี้น แก๊พรตัก
นออนจนตัก ไม่หัดบ อดหันเหียน
ชะเอมเทศ หวานขมขุ่ม น้ำลายเจียน
บำรุงหัวใจ ได้แบบเจียน บรรเทาไ

เจตมูลเพลิง รสร้อน บำรุงธาตุ
แก้เลือดเฟ้อ ขับพยาธิ ขับลมในไส้
โกฎิกระดูก ขมหวานมันฝาด อกเน่นใน
โกฎิขเมา บรรเทาไข้ ไล่คางมจีน

โกฎิน้ำเต้า รสขม มีกลิ่นหอม
ดับพิษร้อน ในกาย ให้แฉะมันจีน
ฝักแพดแดง เส็ดร้อน ต้มนลมนจีน
มะขามป้อม ฝาดขมจีน แก้บิดแก้ไข

สมอไทย ผลอ่อนเปรี้ยว ผลแก่ฝาด
สุกเต็มที เปรี้ยวฝาด แก้แผลในไส้
มหาหิงคุ์ เส็ดขมอุณหปดท้องได้
การบูร ขัดยอกคลาย แก้เมื่อยดี

รงทอง รสเฝื่อนเบื้อ ยาก่ายอย่างแรง
ลดความดัน เลือดแดง ให้เข้าที่
ยาดำ ขมเฝื่อนเปรี้ยว พิษไข้หรี
พริกไทยอ่อน ขับน้ำดี หยาดเหงื่อไหล

๓๐ ตำรับยาบำรุงโลหิต

ยาสามัญ ประจำบ้าน ต้มองการสูง
ยาบำรุง โลหิต จิตสดใส
คือยาดี ที่ทุกบ้าน ต้มองการใช้
เลือดแดงดี มีแรงใจ ท่าง ไกลโรคร้าย

ส่วนประกอบ ไอศถิ โกลจุฬาลัมพา
ช่วยรักษา ไข้เจ็ญยง เลี้ยงพิษหลาย
สมอไทย เปรี้ยวฉลาดชม นิยมแก้ไอ
บำรุงกำลัง แก้ไข้ บำรุงน้ำดี

สมอติ่ง แก้ท้องเสีย เป็นยาถ่าย
สมานแผล ลำไส้ ได้เต็มที
สมอพิเภก เปรี้ยวฉลาด แก้ไข้ได้ดี
เปลือกขลุ่ย สูดดมดี รสหอมเย็น

อบเชยเทศ รสเผ็ดร้อน บำรุงกาย
ขับลมใน ลำไส้ คลายทุกขเจ็ญ
จันทน์แดง แก้พิษไข้ รสขมเย็น
เป็นยาเย็น แก้ไข้ แก้พิษฝี

แถมสาร รสขมเผ็ดร้อน แก้วกษัย
ชดวยระบายน ขับปัสสาวะ เลือดไหล
แถมทะเล รสขมเผ็ดร้อน เคี้ยวหนึบ
ขับระดู สตรี แก้วกษัย

กฤษณา รสขม บำรุงหัวใจ
บำรุงกำลัง ปวดศีรษะ รักษาไข้
ครึ่งรสผาต บำรุงเลือด แก้บิดแก้ไอ
บ้างก็ใช้ ย้อมผ้า คั่วสัสมพ

ผงรสขม อมหวาน ผาตและเค็ม
มีฤทธิ์เต็ม บำรุงโลหิต จิตพร้อม
ดอกคำไทย หรือคำฝอย ขับระดู
ชดวยเช็ดขุ โลหิต พิษไข้

